

**TISHNING NOKARIOZ KASALLIKLARI KELIB CHIQISHI VA
DASTLABKI PROFIKATIKA CHORALARI**

Haydarova Movluda

movludahaydarova2@gmail.com

Termiz Iqtisodiyot va servis universiteti tibbiyot fakulteti
stomatologiya yoʻnalishi 2-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Pardayev Otabek Anvarovich

<https://orcid.org/0009-0007-1381-5371>

otash6065@mail.ru

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada tish qattiq toʻqimalarining kariessiz zararlanishlari — nokaries kasalliklarning asosiy turlari, ularning kelib chiqish sabablari (etiologiyasi), rivojlanish mexanizmlari (patogenezi), klinik koʻrinishlari hamda zamonaviy davolash va profilaktika yondashuvlari tahlil qilinadi. Nokaries kasalliklar kam uchrashiga qaramay, klinik jihatdan murakkab boʻlib, koʻpincha estetik va funksional buzilishlarga olib keladi. Ushbu ishda V.K. Patrikeyev va M.I. Groshikov tasniflari asosida kasalliklarning ilmiy-amaliy ahamiyati yoritilgan.

Kalit soʻzlar: nokaries kasalliklar, emal gipoplaziyasi, fluoroz, emal eroziyasi, tish nekrozi, giperesteziya.

Kirish

Tish qattiq toʻqimalarining kariessiz zararlanishlari stomatologiyada muhim muammolardan biri hisoblanadi. Nokaries kasalliklar kariyesdan farqli ravishda mikroorganizmlar faoliyati bilan emas, balki endogen va ekzogen omillar taʼsiri natijasida rivojlanadi. Ushbu kasalliklar tish kurtagi rivojlanish davrida yoki tishlar ogʻiz boʻshligʻiga chiqqandan soʻng paydo boʻlishi mumkin.

Soʻnggi yillarda nokaries kasalliklarning koʻpayishi ekologik omillar, ovqatlanish madaniyatining oʻzgarishi, endokrin va metabolik kasalliklar bilan bogʻliq holda izohlanmoqda. Shuning uchun mazkur patologiyalarni ilmiy asosda oʻrganish, toʻgʻri tashxislash va samarali davolash usullarini ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi.

Tadqiqot materiali va usullari

Ushbu maqola adabiyotlarni tahlil qilish va stomatologiyada qabul qilingan klassik tasniflar asosida tayyorlandi. Asosiy ilmiy manba sifatida V.K. Patrikeyev (1969, 1986) va M.I. Groshikov tomonidan taklif etilgan nokaries kasalliklar tasnifidan foydalanildi. Kasalliklarning klinik shakllari, etiologik omillari va davolash tamoyillari nazariy jihatdan tahlil qilindi.

Nokaries kasalliklarning ilmiy tasnifi

1. Tish chiqquniga qadar rivojlanadigan nokaries kasalliklar

Bu guruhga emal va dentin hosil bo'lish jarayonidagi buzilishlar natijasida yuzaga keladigan kasalliklar kiradi:

1. emal gipoplaziyasi;
2. emal giperplaziyasi;
3. tish fluorozi;
4. tish rivojlanish anomaliyalari;
5. nasliy kasalliklar.

2. Tish chiqqandan keyin rivojlanadigan tish qattiq to‘qimalari kasalliklari

1. tish qattiq to‘qimalarining patologik yemirilishi;
2. ponasimon nuqson;
3. emal eroziyasi;
4. tish qattiq to‘qimalarining nekrozi;
5. giperesteziya.

Emal gipoplaziyasi: etiologiya va patogenez

Emal gipoplaziyasi ameloblastlar faoliyatining buzilishi natijasida emal hosil bo‘lish jarayonining to‘liq kechmasligi bilan tavsiflanadi. Patogenezida emalning organik va anorganik komponentlari sintezining izdan chiqishi, mineralizatsiya darajasining pasayishi asosiy rol o‘ynaydi.

Etiologik omillarga bolalik davrida kechirilgan yuqumli kasalliklar, homiladorlik davridagi patologiyalar, endokrin tizim buzilishlari, vitamin yetishmovchiligi hamda tetratsiklin antibiotiklarining qabul qilinishi kiradi. Klinik jihatdan gipoplaziya sistemali va mahalliy shakllarda namoyon bo‘ladi.

Emal giperplaziyasi va fluoroz

Emal giperplaziyasi emalda ortiqcha tuzilmalarning hosil bo‘lishi bilan xarakterlanadi va tish kurtagi rivojlanishidagi morfogenetik buzilishlar bilan bog‘liq.

Tish fluorozi esa ichimlik suv tarkibida fluor miqdorining ortib ketishi natijasida yuzaga keladi. Fluor ionlarining ortiqcha miqdori emal kristall panjarasining buzilishiga olib kelib, rang o‘zgarishlari va destruktiv jarayonlarni keltirib chiqaradi. Fluorozning shtrixli, dog‘simon, bo‘rsimon-xol, eroziyal va destruktiv shakllari farqlanadi.

Tish chiqqandan keyingi nokaries kasalliklar patogenez

Patologik yemirilish, emal eroziyasi va nekroz kabi holatlar ko‘pincha modda almashinuvi buzilishlari, endokrin kasalliklar, kasbiy zararli omillar hamda kimyoviy ta’sirlar bilan bog‘liq. Ushbu jarayonlarda emal va dentinning demineralizatsiyasi, to‘qimalarning mexanik mustahkamligi pasayishi kuzatiladi.

Giperesteziya esa dentin kanallari ochilib qolishi va nerv retseptorlarining qo‘zg‘aluvchanligi oshishi bilan izohlanadi.

Davolash va profilaktika tamoyillari

Nokaries kasalliklarni davolashda individual yondashuv muhim ahamiyatga ega. Davolash usullari quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

1. remineralizatsiya terapiyasi;
2. fluor preparatlari va fluorlaklar;
3. adgeziv tizimlar;
4. ortopedik davolash (vinirlar, kronlar);
5. etiologik omillarni bartaraf etish.

Profilaktika choralariga to‘g‘ri ovqatlanish, ichimlik suv sifatini nazorat qilish, bolalik davrida antibiotiklarni ehtiyotkorlik bilan qo‘llash va muntazam stomatologik ko‘riklar kiradi.

Xulosa

Nokaries kasalliklar tish qattiq to‘qimalarining murakkab, ko‘p omilli va uzoq muddatli kechuvchi patologiyalari hisoblanadi. Ularning ilmiy asosda o‘rganilishi, etiopatogenezini chuqur tahlil qilish va zamonaviy davolash usullarini qo‘llash stomatologik amaliyotda muhim ahamiyatga ega. Erta tashxis va profilaktika choralarini kuchaytirish orqali ushbu kasalliklarning asoratlarini kamaytirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1 Patrikeyev V.K. Terapevtik stomatologiya. — Moskva: Meditsina, 1986.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-6, ISSUE-4

2. Groshikov M.I. Tish qattiq to‘qimalarining kariessiz kasalliklari. — Moskva, 1986.
3. Borovskiy E.V., Leontyev V.K. Terapevtik stomatologiya. — Moskva: Meditsina, 2004.
4. Lukinyan A.A. Og‘iz bo‘shlig‘i kasalliklari propedevtikasi. — Toshkent, 2010.
5. Xaydarov R.X., Abdullayev N.A. Terapevtik stomatologiya asoslari. — Toshkent: Abu Ali ibn Sino, 2015.
6. Ten Cate A.R. Oral Histology: Development, Structure, and Function. — St. Louis: Mosby, 2013.
7. Neville B.W., Damm D.D., Allen C.M., Chi A.C. Oral and Maxillofacial Pathology. — Elsevier, 2016.
8. Fejerskov O., Nyvad B., Kidd E. Dental Caries: The Disease and Its Clinical Management. — Wiley-Blackwell, 2015.
9. Dean H.T. Chronic endemic dental fluorosis. — Journal of the American Dental Association, 1934.
10. Shafer W.G., Hine M.K., Levy B.M. A Textbook of Oral Pathology. — Philadelphia: Saunders, 2009.